INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

April-2019 Special Issue - 184 (A)

संत साहित्याची कालसापेक्षता

विशेषांक संपादक

डॉ. सुवर्णा गुंड-चव्हाण

RESEARCH JOURNEY

MULTIDISCIPLINARY ONLINE RESEARCH JOURNAL

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Impact Factor – 6.261

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

April -2019 Special Issue – 184 (A)

संत साहित्याची कालसापेक्षता

विशेषांक संपादक
डॉ. सुवर्णा गुंड-चव्हाण
मराठी विभागप्रमुख
माऊली महाविद्यालय, वडाळा
उत्तर सोलापूर, सोलापूर
भ्रमणध्वनी क्र. ९८२२१३३३२६
ईमेल पत्ता : suvarnagund333@gmail.com

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS
For Details Visit To : www.researchjourney.net

Price : Rs. 800/-

© All rights reserved with the authors & Publisher

ISSN : 2348-71
April - 2

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	लेखकाचे नाव	पृष्ठ
1	संत साहित्याची कालसापेक्षता	प्रा. रामचंद्र शंकर जाधव	05
2	आधुनिक समाज आणि संत विचार	सौ.राधिका जाधव	1(
3	संत साहित्य : एक चिंतन	डॉ. भारती रेवडकर	19
4	संत ज्ञानदेवांच्या वैज्ञानिक दृष्टीकोनाची कालसापेक्षता	डॉ.दत्तात्रय डुंबरे	26
5	संत साहित्याची कालसापेक्षता : कन्नड संत भक्त कनकदास	डॉ. विठलराव गायकवाड	37
6	भगत नामदेव की बाणी और सामाजिक सरोकार	डॉ. बलदेव सिंह	44
7	नागेश संप्रदाय	प्रा. यमुना जाधव	48
8	संत साहित्याची कालसापेक्षता	प्रा. डॉ. उदय रामचंद्र जाधव	52
9	संत साहित्याची फलश्रुती व तत्त्वज्ञान	प्रा. दिलीप कोने	57
10	संत साहित्याची कालसापेक्षता	सौ.सुमंगला बाकरे	61
11	संत ज्ञानदेव-नामदेव परिवारातील आणि प्रभावळीतील संतांची धार्मिकता	प्रा. महादेव रोकडे	65
12	संत तुकारामांच्या कवितेतील विचारांची प्रासंगिकता	डॉ. हनुमंत भोपाळे	71
13	तुकारामांच्या विद्रोहातील कालसापेक्षता	डॉ. नवनाथ दणाणे	75
14	तुकारामांचा विद्रोह : अंतर्विरोध व आक्षेप एक चिकित्सा	डॉ. नवनाथ दणाणे	79
15	पंढरपूरचे 'स्त्री'लोकगीतातून दिसणारे चित्रण	प्रा. डॉ. दत्तात्रय महादेव डांगे	85
16	समर्थ रामदासांच्या राष्ट्रवादाची कालसापेक्षता	डॉ. प्रदीप औजेकर	90
17	लिंगायत धर्म तत्त्वचिंतनात बसवेश्वरांच्या विचारांची कालसापेक्षता	डॉ. विशाल लिंगायत	94
18	संत रामदास यांची वैचारिक कालसापेक्षता	प्रा. डॉ. शिवाजी तुकाराम पाटील	97
19	राष्ट्रसंत तुकडोजींच्या ग्रामगीतेतून शैक्षणिक प्रबोधन	डॉ. अनिता खंडागळे	102
20	संत शिरोमणी कर्मयोगी सावता माळी आणि कालसापेक्षता	डॉ. सुवर्णा गुंड-चव्हाण	107

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी राखून ठेवलेले आहेत. प्रकाशकांच्या पूर्वपरवानगीशिवाय या अ... लेखांचे पुनर्प्रकाशन करता येणार नाही. या अंकात व्यक्त झालेली मते व विचार हे त्या लेखाच्या लेखकांचे ... विचार आहेत त्याच्याशी संपादक किंवा प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. लेखांच्या मूळ ... हक्कासंदार्भातील संपूर्ण जबाबदारी लेखाच्या लेखकांची असेल.

- मुख्य संपादक, रिसर्च जर्नी

Published by –

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Yeola, Nashik
Email : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net Mobile : 966539825

तुकारामांचा विद्रोह : अंतर्विरोध व आक्षेप एक चिकित्सा

डॉ. नवनाथ दणाणे
सहयोगी प्राध्यापक व मराठी विभाग प्रमुख
श्रीमान भाऊसाहेब झाडबुके महाविद्यालय, बार्शी
E.Mail. nrdanane@gamil.com
मो.नं. ९८८१४८३४५६

१७ व्या शतकातील एक समाजसुधारक संत म्हणून तुकारामांना ओळखले जाते. विसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात एक बंडखोर कवी म्हणूनही त्यांची प्रतिमा पुढे येताना दिसते. तुकारामांच्या कवितेचा सामाजिकतेच्या अंगाने विचार होऊ लागला, तेव्हा त्यांच्या या प्रतिमेला अधिकच झळाळी प्राप्त झालेली दिसते. सामाजिकतेच्या अंगाने त्यांच्या कवितेच्या विचार केला असता असे दिसते की, समाजप्रबोधन व समाजजागृतीसाठी त्यांनी आपल्या कवितेचा वापर शस्त्राप्रमाणे केला आहे. तुकारामांची कविता मुख्यतः सामाजिक व धार्मिक क्षेत्रातील अनाचार, ढोंग, दांभिकता, अंधश्रध्दा व विषमतेवर प्रखर हल्ला चढविताना दिसते. त्याचबरोबर मानवतेचा व समतेचा विचारही प्रभावीपणे मांडताना दिसते. परंतु त्यांच्या या विचारकार्यामध्ये अंतर्विरोध निर्माण करणारे काही अभंगही गाथेत सापडतात. त्यामुळे त्यांच्या बंडखोर भूमिकेविषयी काही प्रमाणात शंका व आक्षेपही उपस्थित होताना दिसतात. या संदर्भातील नेमकी वस्तुस्थिती समजून घेणे आणि तिची मुलगामी चिकित्सा होणे अत्यंत आवश्यक ठरते.

तुकारामांच्या समतेच्या व मानवतेच्या विचाराला तडा देणारे व त्या संदर्भात अंतर्विरोध निर्माण करणारे काही अभंग गाथेत पहायला मिळतात. हे जरी सत्य असले तरी ते अभंग तुकारामांचेच आहेत, की प्रक्षिप्त आहेत. या विषयी अनेक वादविवाद व मतमतांतरे आहेत. अभ्यासकांमध्येही या संदर्भात एकमत दिसत नाही. बहुतांश तुकाराम अभ्यासकांनी अशा अंतर्विरोध दर्शवणाऱ्या अभंगांना हे तुकारामांचे अभंग आहेत, म्हणून मान्यता दिलेली नाही. अलिकडच्या कालखंडामध्ये काही अभ्यासकांनी यासंदर्भात संशोधन केले असून, हे अभंग तुकारामांचे नसून प्रक्षिप्त आहेत. असे साधार स्पष्ट केले आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने बा.सी. बेंद्रे, डॉ. आ. ह. साळुंखे, डॉ. सदानंद मोरे, डॉ. किशोर सानप यांचे योगदान उल्लेखनीय आहे.

वरील सर्व पार्श्वभूमी लक्षात घेऊनच तुकारामांच्या कवितेतील अंतर्विरोधाची व त्या संदर्भात घेतल्या जाणाऱ्या आक्षेपांची चिकित्सा करावी लागते. त्यासाठी मुख्य आधार घ्यावा लागतो, तो त्यांच्याच अभंगांचा त्यांच्या इतर अभंगांशी त्यांची तुलना करूनच, त्यातील सत्य शोधावे लागते. अशा अभंगांचे त्यांच्या इतर अभंगाशी काही साम्य आहे का? हे सर्वप्रथम तपासावे लागते. तुलनात्मक दृष्टयाही त्यांचा विचार करावा लागतो. त्यातूनच मग शेवटी असे अभंग तुकारामांचेच आहेत की, इतर कोणाचे याविषयी निष्कर्षा प्रत यावे लागते. या संदर्भात त्यांचे पुढील अभंग महत्त्वपूर्ण ठरतात.

'विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म।
भेदाभेद भ्रम अमंगळ।।'

किंवा

ISSN : 2348-7143
April - 2019

तुकारामांना येथे असेच म्हणावयाचे आहे की, हरिजनांची निंदा केल्यास परमेश्वर अशा व्यक्तीला शिक्षा केल्याशिवाय राहत नाही. अशा प्रकारची धारणा असणारे तुकाराम, हरिजन, अत्यंज जात – समुहाविषयी द्वेषभाव कसे काय बाळगतील. हा खरा प्रश्न आहे. तात्पर्य, वरील अभंगातून तुकारामांना कोणत्याही जातीचा तिरस्कार करावयाचा नव्हता किंवा तुच्छ लेखायचे नव्हते, तर त्यांना केवळ अभक्त, दुराचारी, वृत्तीला तुच्छ मानायचे होते, असे स्पष्ट दिसते. दुसरे म्हणजे, तुकाराम कालिन समाजाला जातीधारित भाषाच चटकन समजत होती. हे एक कटू सत्य होते. ही गोष्टही येथे लक्षात घेतली पाहिजे. थोडक्यात, तुकारामांना अशा प्रकारचे जातिवाचक शब्द प्रयोग करावे लागले, ते केवळ तत्कालीन समजाव्यवस्थेच्या अपरिहार्यतेतून व त्यांना चिटकवलेल्या तुच्छतादर्शक समाज धारणेतूनच, असे निसंशय स्पष्ट होते. तुकारामांना त्यांच्या वरील अभंगातून जातिव्यवस्थे समर्थन करावयाचे नव्हते की, अस्पृश्य जातींना तुच्छ लेखायचे नव्हते, तर त्यांना समाजातील अभक्त, दुष्ट, दुर्जन लोकांना भक्तीमार्गाकडे वळवायचे होते. त्यांना सदाचाराच्या मार्गावर आणायचे होते त्यांची ही भुमिका समजून न घेतल्यामुळेच वरील आक्षेप नोंदविलेले दिसतात. अन्यथा तुकारामांच्या एकंदर जीवनकार्याचा विचार करता असे आक्षेप नोंदविले गेले नसते. हे अगदी स्पष्ट दिसते.

संदर्भ :–

१. लाड पुरूषोत्तम मंगेश (संपा) : 'श्री तुकाराम बाबांच्या अभंगाची गाथा', प्रकाशनः महाराष्ट्र शासन शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई, द्वितीयावृत्ती १९५५ अ. क्र ४६, पृ. ७
२. तत्रैवः अ.क्र. ९९८ पृ. १७६
३. तत्रैवः अ.क्र. ५५ पृ.८
४. तत्रैवः अ.क्र. ११६० पृ २०८
५. तत्रैवः अ.क्र. ३९२१ पृ. ६४२
६. तत्रैवः अ.क्र. ३९२२ पृ ६४२
७. वेंद्र वा.सी.- उद्धृत, 'विद्रोही तुकाराम' डॉ. आ.ह. साळुंखे, लोकायन प्रकाशन, सातारा, द्वितीयावृत्तीः मे, १९९९, पृ.२९८
८. तत्रैवः पृ.२९८
९. साळुंखे आ.ह. - व्रिदोही तुकाराम', उ.नि. पृ. २९३
१०. तत्रैवः पृ. २९३
११. लाड पुरूषोत्तम मंगशे (संपा.)-'श्री तुकारामबाबांच्या अभंगाची गाथा', उ.नि., अ.क्र. ३०५० पृ.५१०
१२. तत्रैवः अ.क्र. १३९१९ पृ २३१
१३. तत्रैवः अ.क्र. ३९६५ पृ. ६४९
१४. तत्रैवः अ.क्र. ११८ पृ १७
१५. तत्रैवः अ.क्र. ६०३ पृ. १०९
१६. तत्रैवः अ.क्र. ३०३ पृ. ५०
१७. तत्रैव : अ.क्र. २९८२ पृ. ४९६
१८. सानप किशोर -'समग्र तुकराम दर्शन', विजय प्रकाश नागपूर प्रथमावृत्ती : १ मे, २००८ पृ. ३७६
१९. लाड पुरूषोत्तम मंगेश (संपा) : उ.नि., अ.क्र. १५५७, पृ २६८

COSMOS IMPACT FACTOR

HOME | INDEXED JOURNAL | SUGGEST JOURNAL | REQUEST IF | DOWNLOAD LOGO | REVIEWER PANEL

Search

Category

- INDEXED JOURNAL
- SUGGEST JOURNAL
- JOURNAL IF
- REQUEST FOR IF
- DOWNLOAD LOGO
- CONTACT US

SAMPLE CERTIFICATE

SAMPLE EVALUATION SHEET

Journal Detail

Journal Name	RESEARCH JOURNEY
ISSN/EISSN	2348-7143
Country	IN
Frequency	Quarterly
Journal Discipline	General Science
Year of First Publication	2014
Web Site	www.researchjourney.net
Editor	Prof. Dhanraj Dhangar & Prof. Gajanan Wankhede
Indexed	Yes
Email	researchjourney2014@gmail.com
Phone No.	+91 7709752380
Cosmos Impact Factor	2015 : 3.452

GIF GLOBAL IMPACT FACTOR

Institute for Information Resources

News Updates Now Annual membership fee is of just 40 Dollars for existing members and they can renew their membership for year 2016

Get Involved

- Home
- Evaluation Method
- Journal List
- Apply for Evaluation/Free Service
- Journal Search

Recently Added Journals

Research Journey	
ISSN	2348-7143
Country	India
Frequency	Quarterly
Year publication	2014-2015
Website	researchjourney.net
Global Impact and Quality Factor	
2014	0.565
2015	0.676

TOGETHER WE REACH THE GOAL

SJIF Evaluation on Request
The Editorial Staff who decide to use of this option will receive the SJIF Impact Factor within 7 days.

SJIF Publishers Panel
Register journal - (Free Service)
Manage journal - (Free Service)

SJIF Journal Rank
Full list of journals from database of SJIFactor.com. It contains currently over 20000 journals from all over the world.

Logo
SJIF logo clearly shows that the Journal is indexed in our database.

Certificate

Evaluation methodology

FAQ

Research Journey

SJIF 2016:
Under evaluation

Previous evaluation SJIF

The journal is indexed in:

Basic information

Main title	Research Journey
ISSN	2348-7143 (E)
Country	India
Journal's character	Scientific
Frequency	Quarterly
License	Free for educational use
Texts availability	Free

Contact Details

SWATIDHAN PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

Price : Rs. 800/-